سخن سردبیر
Editorial
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره دهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۰، ۸۳-۸۲

خطاهای شایع در ارجاع به منابع
Common Mistakes in Citing the References

محسن رضائیان[۱]
M. Rezaeian

نویسندگان مقالات علمی نیازمند آن هستند که در مقدمه، مواد و روش‌ها، بحث و نتیجه‌گیری مقاله خود از منابع معتبر و روزآمد استفاده نمایند [۱]. استفاده صحیح و به جا از منابع، باعث خواهد شد که خوانندگان با اطمینان بیشتری به مطالب مندرج در مقاله تحت مطالعه خود اعتماد نمایند. از همین رو، برای آن‌که نویسندگان یک مقاله بتوانند اعتماد خوانندگان خود را جلب نمایند، باید از شیوه صحیح ارجاع به مهم‌ترین منابع مرتبط با موضوع تحقیقات خود بهره ببرند. با این وجود، شواهد و قرائن موجود [۳-۲] نشان می‌دهند که نویسندگان مقالات علمی به ویژه نویسندگان تازه‌کار در حوزه سلامت، به هنگام ارجاع به منابع مورد نظر، دچار خطاهای گوناگونی می‌گردند که در این سخن سردبیری به برخی از مهم‌ترین و شایع‌ترین این خطاها به شرح زیر اشاره خواهیم نمود:

۱. عدم توجه به دستورالعمل نویسندگان. یکی از مهم‌ترین خطاهایی که در ارجاع به منابع رخ می‌دهد آن است که نویسندگان یک مقاله به دستورالعمل نویسندگان مجله مورد نظر در زمینه شیوه ارجاع به منابع، توجه کافی را مبذول نمی نمایند. این نکته بسیار مهمی بوده که نه تنها موجبات ناامیدی سردبیر و داوران را فراهم می‌آورد، بلکه باعث می‌گردد که زمان بررسی یک مقاله بیشتر از موعد معمول به طول انجامد. از همین رو، برای پیشگیری از این خطای شایع، مطالعه دقیق و رعایت همه جانبه دستورالعمل نویسندگان هر مجله در زمینه شیوه ارجاع به منابع بسیار ضروری است.

۲. استفاده بیشتر یا کمتر از حد معمول از منابع. برخی نویسندگان به هنگام نوشتن مقاله خود از تعداد کافی منابع بهره نمی‌برند بلکه یا بیشتر از حد معمول و یا کمتر از آن، به منابع مرتبط با موضوع تحقیق خود استناد می‌جویند. اگرچه قانون دقیقی برای مشخص نمودن تعداد منابع یک مقاله وجود ندارد، اما اصل اساسی در این زمینه، استناد به مهم‌ترین منابع معتبر و مرتبط با موضوع تحقیق می‌باشد. برای پیشگیری از این خطای شایع، مرور دقیق و جامع متون توسط نویسندگان به منظور شناخت مهم‌ترین منابع معتبر و مرتبط ضروری است.

۳. استفاده از منابع نسبتاً قدیمی. مشکل شایع دیگری که نویسندگان مقالات علمی ممکن است مرتکب آن گردند، استفاده از منابع نسبتاً قدیمی است. اگرچه به هنگام پرداختن به سابقه موضوع مورد پژوهش می‌توان به منابع قدیمی استناد جست، اما در سایر قسمت‌های مقاله استفاده از منابع معتبر و روزآمد توصیه می‌گردد. از همین رو، استفاده از منابع نسبتاً قدیمی به

۱- دانشیار گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۳۴۰۰۳، دورنگار: ۰۳۹۱-۵۲۲۵۲۰۹، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.co.uk

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.2.1.3]

عنوان یک نقطه ضعف مقالات علمی قلمداد شده که برای پیشگیری از آن، جستجوی به‌روز منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی به هنگام نوشتن مقاله توصیه می‌گردد.

۴. استفاده بیش از حد از منابع خاکستری. یکی دیگر از مشکلات شایع به هنگام استناد به منابع، استفاده بیش از حد از منابعی است که اصطلاحاً به منابع خاکستری (Gray references) معروف هستند. منابع خاکستری، منابعی هستند که مرور همتایان را پشت سر نگذاشته و معمولاً مشتمل بر صفحات اینترنتی، پایان‌نامه‌ها، چکیده‌ی مقاله‌های ارائه شده در همایش‌های علمی و مقالاتی می‌باشند که در روزنامه‌ها یا مجلات با اعتبار کم به چاپ رسیده‌اند. به منظور اجتناب از این خطای شایع، نویسندگان باید استفاده از این منابع را در مقاله خود یا به طور کلی قدغن نموده و یا به حداقل ممکن تقلیل دهند.

۵. نقل قول ناقص یا اشتباه از منبع مورد نظر. مشکل شایع دیگری که هنگام استناد به منابع رخ می‌دهد و تشخیص آن از سایر مشکلات فوق دشوارتر نیز می‌باشد، آن است که گاهی اوقات، نویسندگان موضوعی را به طور ناقص یا حتی اشتباه از منبعی نقل می‌نمایند. علت رخ دادن این امر آن است که معمولاً نویسندگان، منبع مورد نظر را به دقت مطالعه نکرده و از همین رو برداشت ناقص و یا اشتباهی را از منبع مورد نظر خودشان گزارش می‌نمایند. از همین رو، به منظور مقابله با این مشکل توصیه می‌شود که تمامی منابع مورد استناد، به دقت توسط نویسندگان مورد مطالعه قرار گرفته و نویسندگان از استناد به منابعی که فقط خلاصه آن‌ها را در اختیار داشته‌اند و همچنین از استناد به منابعی که در مقالات مشابه استفاده شده است، خودداری نمایند.

۶. بالاخره، یکی دیگر از خطاهای شایع به هنگام استناد به منابع، عدم همخوانی بین شماره منبع در متن و شماره منبع در فهرست منابع می‌باشد. خطای شایع دیگر نیز استناد به شماره منبعی در متن است که این منبع در فهرست منابع ذکر نشده است. این‌گونه اشتباهات به این علت است که به هنگام تهیه یک مقاله، معمولاً متن مقاله چندین بار دستخوش تغییر و بازنویسی می‌گردد که در این تغییرات ممکن است شماره منابع در متن تغییر کرده و یا به طور اتفاقی مشخصات کامل منبعی از فهرست منابع حذف گردد. تنها راه مقابله با این قبیل مشکلات، مطالعه دقیق و موشکافانه مقاله توسط تمام نویسندگان است و حتی گاهی توصیه می‌گردد که نویسندگان مقاله، از کمک همکار دیگری نیز برای بازبینی منابع خود بهره ببرند.

References

[1] Rezaeian M. How to successfully leave behind the peer review process? *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2008; 7(1): 1-4. [Farsi]

[2] Johnson C, Green B. Submitting manuscripts to biomedical journals: Common errors and helpful solutions. *J Manipulative Physiol Ther* 2009; 32(1): 1-12.

[3] Rezaeian M. Step by step article writing: An educational guide for health sciences specialists. Arak: Nevisandeh Publication. 2010. [Farsi]

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1390.10.2.1.3]